

Hänvisning
VN/16552/2022

Kontaktperson
Pamela Baarman

Justitieministeriet
registratorskontoret.jm@gov.fi
anne.hallavainio@gov.fi

Ärende

Utlåtande gällande bedömningspromemoria om sättet att välja nämndemän

Bakgrund

Justitieministeriet har begärt ett utlåtande av landskapsregeringen om en bedömningspromemoria om sättet att välja nämndemän. Enligt bedömningspromemorian ingår i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering att en ändring av sättet att välja nämndemän, som ska stärka domstolarnas oberoende och opartiskhet, ska utredas.

Nu väljs nämndemännen av kommunfullmäktige för en period som motsvarar fullmäktiges mandatperiod. De nämndemän som väljs i kommunen ska så rättvist som möjligt representera kommuninvånarnas ålders-, närings- och könsfördelning samt de språkliga förhållandena i kommunen. Granskningen i bedömningspromemorian omfattar tre delar: kandidatuppställning, personval och utnämning. Möjliga valsätt har inte ordnats enligt inbördes företrädesordning i promemorian.

Behörighetsfördelning

Rättegångsväsendet och rättskipningen hör till rikets lagstiftningsbehörighet enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991). Ytterligare kan nämnas att riket har lagstiftningsbehörighet rörande statsmyndigheternas organisation och verksamhet enligt 27 § 3 punkten i självstyrelselagen.

Lagstiftningsbehörigheten rörande landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar hör enligt 18 § 1 punkten i självstyrelselagen till lagtingets behörighet. Likaså hör kommunala val och kommunernas förvaltning enligt 18 § 4 punkten i självstyrelselagen till lagtingets behörighet.

Synpunkter

Landskapsregeringen konstaterar inledningsvis att domstolsväsendets politiska neutralitet, oberoende och opartiskhet är av största vikt, vilket även ska speglas i nämndemannauppdraget. Nämndemannauppdragets karaktär av förtroendeuppdrag betonas av att nämndemännen väljs av kommunfullmäktige och att fördelningen i fråga om ålder, näringsgren, kön och språk i kommunen ska beaktas jämbördigt vid valet.

Även om nämndemannauppdraget i grunden är ett statligt förtroendeuppdrag, inte en statlig tjänst, är det enligt landskapsregeringen viktigt att bestämmelserna i 30 § 1 punkten i självstyrelselagen för Åland beaktas även i valet av nämndemän, dvs att då statstjänster besätts i landskapet Åland ska särskild betydelse tillmätas att den som anställs har kännedom om landskapets förhållanden eller är bosatt i landskapet. Landskapsregeringen konstaterar att nämndemännens lokalkännedom tryggas genom det nuvarande valsystemet av nämndemän, då nämndemännen till Ålands tingsrätt väljs av kommunfullmäktige, en myndighet inom självstyrelsens behörighet. Av denna anledning anser landskapsregeringen att kommunfullmäktige fortsättningsvis ska vara de som väljer nämndemän. Om valet av nämndemän i Finland flyttas till en annan myndighet än kommunfullmäktige, t.ex. till Domstolsverket eller statsrådet såsom föreslås i bedömningspromemorian, anser landskapsregeringen det vara motiverat att valet av nämndemän kunde kvarstå hos kommunfullmäktige, alternativt flyttas till landskapsregeringen för Ålands del.

Landskapsregeringen konstaterar sammanfattningsvis, att i det fall Finland går in för att förändra sättet för hur nämndemän väljs, är det av största vikt att det nya valsättet säkerställer att de förhållanden som råder i landskapet genom Ålands självstyrelse tas i beaktande när nämndemän till Ålands tingsrätt väljs.

Vicelantråd

Harry Jansson

Rättssakkunnig

Pamela Baarman